Nr 24

Betänkande i anledning av motioner om utredning av frågor rörande deltidsarbete.

Motionerna

1971: 1119 av herrar Romanus (fp) och Möller i Göteborg (fp)

I motionen hemställs — med hänvisning till vad som anförts i motion 1971: 722 — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående ökade möjligheter till deltid enligt i motionen angivna riktlinjer.

I motionen 1971: 722 anförs inledningsvis att i allt fler sammanhang påpekas numera önskvärdheten av att väsentligt fler deltidstjänster inrättas på arbetsmarknaden. Skälen härför utvecklas närmare i motionen. Vidare åberopas en i TCO-rapporten "Familj och samhälle" lanserad tanke på rätt till deltidsarbete i vissa situationer. Motionärerna förutsätter att en rad tekniska problem måste lösas innan rätt till deltid kan realiseras. I första hand bör frågan diskuteras av arbetsmarknadsparterna. Motionärerna anser emellertid det också vara angeläget att staten utreder förutsättningarna för att införa begreppet deltid. Utredningen skulle avse deltidsarbetets organisation och vilka kostnader som skulle uppstå. Vidare bör undersökas i vilken utsträckning staten "kan gå före med gott exempel som arbetsgivare" liksom det framtida behovet av deltidsarbete och möjligheterna att tillgodose detta behov.

Motionärerna konstaterar avslutningsvis att den sociala tryggheten måste förbättras i flera avseenden om deltidsarbete skall kunna bli ett likvärdigt alternativ för arbetstagarna. Detta exemplifieras med vissa frågor, sammanhängande med bl. a. det statliga pensionssystemet, tjänstegrupplivförsäkring och arbetslöshetsförsäkring.

I motionen 1971: 722 framställt yrkande rörande avgifter och förmåner för deltids- och korttidsanställda inom ATP-systemet har behandlats av vårriksdagen och då avslagits (SfU 1971: 19).

Motiveringen i motionen 1971: 722 ligger vidare till grund för yrkandet i motionen 1971: 1188 angående beräkning av tiden för semester i vissa fall. Sistnämnda motion behandlas i det av socialutskottet till höstriksdagen avgivna betänkandet SoU 1971: 26.

1971: 1136 av fru Olsson i Hölö m. fl. (c)

I motionen hemställs i yrkandet 2 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att utredning företas av frågor, förknippade med deltidsarbete i enlighet med vad som i motionen anförts, i syfte att öka tillgången på deltidsarbete samt lösa ekonomiska och sociala frågor i samband därmed.

Motionärerna anför att det finns flera olika anledningar till att efterfrågan på deltidsarbete ökar. Den största efterfrågan kommer från kvinnor som söker sig ut på arbetsmarknaden samtidigt som de sköter hem och familj. Som andra kategorier med behov av deltidsarbete anges män, som vill kombinera förvärvsarbete med t. ex. hemarbete, samt studerande och äldre.

Motionärerna anser att mycket starka skäl talar för att deltidsarbetet ägnas ökad uppmärksamhet. Först och främst bör utredas närmare om man kan öka tillgången på arbetsplatser. Vidare bör utredas de sociala förmånerna för deltidsarbetande liksom frågan om utbildning för dem. Slutligen framhålls i motionen behovet av ingående information till allmänheten om deltidsarbete.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionen 1971: 1136 innehåller samma yrkande och i huvudsak samma motivering som de förra året väckta motionerna 1970: I: 974 och II: 1136 (c). Frågor om deltidsarbete togs också upp i motionerna 1970: I: 32 och II: 32 (fp), där bl. a. hemställdes om utredning med uppgift att kartlägga möjligheterna och behovet av deltidsarbeten i framtiden och föreslå de förändringar i lagstiftning etc. som krävs för att deltidsarbete i fråga om sociala förmåner m. m. skall bli jämställt med heltidsarbete. När det gäller sociala förmåner berörs i stort sett samma frågor som avslutningsvis exemplifieras i motionen 1971: 1119.

De vid 1970 års riksdag framställda motionsyrkandena tillstyrktes av Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation men avstyrktes av Landsorganisationen i Sverige.

Allmänna beredningsutskottet avstyrkte motionerna i ett i denna del enhälligt utlåtande (ABU 1970: 56). Utskottet motiverade sitt ställningstagande med den snabba ökningen under senare år av antalet personer som faktiskt är sysselsatta i deltidsarbete och till den ytterligare ökning som är att förvänta. Vad gäller de deltidsanställdas ekonomiska och sociala förmåner hänvisade utskottet till i utlåtandet angivna utredningar och i fråga om deltidsanställdas semesterförmåner till av riksdagen tidigare gjorda ställningstaganden. I övrigt förutsatte utskottet att fackorganisationerna ägnade frågorna uppmärksamhet.

Statistiska uppgifter angående deltidsarbetets omfattning m. m.

I bilaga 3 (SOU 1971: 43) till KSA-utredningens slutbetänkande finns ett avsnitt om deltidsarbetande. Därifrån hämtas följande uppgifter. Med deltidsarbetande avses personer som arbetar 1—34 timmar i veckan.

Vid mitten av 1960-talet arbetade ca 666 000 personer på deltid. Antalet ökade åren 1968 och 1969 till 720 000 resp. 740 000. Under år 1970 var antalet i genomsnitt 742 400 med följande fördelning.

Antal arbetstimmar per vecka	Män	Kvinnor	Summa
1—14	43 400	150 200	193 600
15—29	87 900	319 800	407 700
30—34	48 000	93 100	141 000
Summa deltidsarbetande	179 300	563 100	742 400

Man finner att tre fjärdedelar av de deltidsarbetande är kvinnor. Ca 450 000 av dessa är gifta och ca 115 000 ej gifta.

Det bör observeras att ovanstående siffror inkluderar personer som på grund av exempelvis sjukdom eller semester tillfälligt arbetat mindre än 35 timmar en viss vecka. Deras antal var ca 150 000 (100 000 män och 50 000 kvinnor).

Den genomsnittliga faktiska arbetstiden för deltidsarbetande under år 1970 var 16,2 timmar. Ca 10 % eller 78 700 personer (varav 55 600 kvinnor) önskade längre arbetstid. Den genomsnittligt önskade arbetstiden var 31,7 timmar, dvs. fortsatt deltidsarbete men av längre omfattning.

I bilagan beräknas en fortsatt ökning av deltidsarbetet även i framtiden. När det gäller gifta kvinnor, som utgör ca 60 % av de deltidsarbetande, räknas med en kraftig ökning parallellt med förväntad fortsatt ökning av de gifta kvinnornas förvärvsverksamhet. I fråga om män och ej gifta kvinnor anges som troligt att såväl antalet som andelen deltidsarbetande ökar i framtiden.

I bilaga 1 (SOU 1971: 8) till 1970 års långtidsutredning görs en uppskattning av den framtida ökningen såvitt gäller personer med kortare deltidsarbete (under 20 timmar per vecka). Enligt denna uppskattning skulle antalet personer med sådan deltid, som år 1965 var 360 000 och år 1970 448 000, åren 1975 och 1980 öka till 504 000 resp. 552 000.

Utskottet

Förevarande motioner behandlar olika frågor som rör deltidsarbete. Motionärerna vill ha kartlagt arbetstagarnas efterfrågan på sådant arbete. De vill vidare ha utrett möjligheterna att öka tillgången på deltidsarbete. Den sociala tryggheten för deltidsanställda berörs också och motionärerna begär utredning av den frågan.

Fjolårets riksdag hade att ta ställning till motioner av i stort sett samma innebörd. Motionerna behandlades av allmänna beredningsutskottet. Utskottet, som var enhälligt, uttalade att det var angeläget med en god tillgång på deltidsarbete och med goda villkor för sådant arbete. Utskottet fann emellertid inte skäl att tillstyrka en offentlig utredning i frågan och hänvisade därvid bl. a. till den snabba ökningen av antalet

sysselsatta i deltidsarbete och den ytterligare ökning som kunde förväntas. Beträffande de sociala frågorna hänvisade allmänna beredningsutskottet till pågående arbete inom KSA-utredningen och utredningen om ökad anställningstrygghet. I övrigt förutsatte utskottet att parterna på arbetsmarknaden ägnade frågorna ökad uppmärksamhet.

Sedan motionerna väcktes har KSA-utredningen publicerat sitt betänkande som bl. a. innehåller förslag som ger de deltidsanställda en mer differentierad och systematiskt reglerad ersättning från arbetslöshetsförsäkringen än f. n. I en till utredningen fogad bilaga (SOU 1971: 43) om arbetskraftens struktur och dimensioner presenteras ett omfattande statistiskt material om de deltidsarbetande. Under innevarande år har dessutom långtidsutredningen och låginkomstutredningen presenterat material beträffande deltidsarbete.

I motiveringen till motionen 1971: 1119 har tagits upp två synpunkter som inte anfördes i fjol. Motionärerna förordar sålunda införande av "rätt till deltid". De uttalar att detta i första hand är ett spörsmål för arbetsmarknadens parter men anser ändock att staten bör engagera sig i utredning av frågan. Vidare ifrågasätts vidgad användning av deltidsarbete i den statliga verksamheten. Med anledning härav kan erinras om att Kungl. Maj:t förra året har utfärdat ett nytt cirkulär (SFS 1970: 384) som ersätter ett tidigare gällande. I cirkuläret framhålls på nytt som angeläget att myndigheterna av främst familjesociala och arbetsmarknadspolitiska skäl utnyttjar de möjligheter till deltidsarbete som finns för dem som inte kan arbeta på heltid.

Vad motionärerna anfört har inte övertygat utskottet om att det f. n. finns tillräckliga skäl för en offentlig utredning av frågor som rör deltidsarbete. Utskottet avstyrker alltså motionerna och hänvisar därvid till riksdagsbehandlingen i fjol och till vad ovan i övrigt anförts.

Utskottet vill därutöver tillägga att i anledning av motioner har socialförsäkringsutskottet behandlat frågor om deltids- och korttidsanställdas ställning inom tilläggspensioneringen. Socialutskottet har behandlat en motion om samma gruppers rätt till semesterförmåner.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1971: 1119 och 1971: 1136, den sistnämnda såvitt angår yrkandet 2.

Stockholm den 26 oktober 1971

På inrikesutskottets vägnar
KARL ERIK ERIKSSON

Närvarande: herrar Eriksson i Arvika (fp), Fagerlund (s), Nilsson i Tvärålund (c), Andersson i Billingsfors (s), Nordgren (m), fru Hörnlund (s), herr Johansson i Simrishamn (s), fru Ludvigsson (s), herrar Stridsman (c), Lorentzon (vpk), Nilsson i Kalmar (s), Fransson (c), Ekinge (fp) och Olsson i Asarum (s).

MARCUS BOKTR. STHLM 1971 710044